

Alkoholizm w aspekcie prawno-społecznym

Alkohol na przestrzeni dziejów ludzkich był i jest najbardziej rozpowszechnioną w różnych społecznościach substancją psychoaktywną. Nadużywanie oraz uzależnienie od alkoholu jest obecnie zasadniczym problemem zdrowotnym w wielu krajach, także w Polsce.

W ostatnich dziesięcioleciach obserwuje się znaczny wzrost produkcji i spożycia napojów alkoholowych. Wyniszczający sposób picia alkoholu dotyczy 1–1,2 mln osób, natomiast uszkodzenie zdrowia w związku z nadużywaniem alkoholu występuje u 3–4 mln osób dorosłych. Przyjmując, że większość z tych osób to ojcowie bądź matki, wówczas skala szkodliwego oddziaływania będzie jeszcze większa.

Destylowany spirytus został odkryty w X wieku przez arabskiego lekarza Phazes, który poszukiwał sposobu na uwolnienie „ducha wina”¹. Słowo alkohol pochodzi najprawdopodobniej od któregoś z dwóch słów arabskich al-kuhl (antymon, delikatny, drobny proszek) lub al-ghoul (zły duch)².

Pierwsze alkohole służyły celom medycznym, a ich funkcja konsumpcyjna pojawiła się później w miarę zwiększenia podaży.

W XVIII wieku opanowano produkcję wódki z ziemniaków i zastosowano wysokowydajne narzędzia co zwiększyło produkcję i wzrost spożycia alkoholu³. Pierwsze alkohole powstały w sposób

---

¹ L. Cierpiałkowska, *Alkoholizm, przyczyny, leczenie*, Poznań 2000, s. 13.

² M. Borowski, E. Kłosowska, *Alkoholizm jako rodzaj patologii społecznej*, Płock-Wyszaków 2010, s. 49.

³ Tamże, s. 49.

niezamierzony i przypadkowy w wyniku fermentacji winogron (wino) i ziarna jęczmiennego (piwo)⁴.

Alkohol początkowo służył jako środek wspomagający funkcje⁵:

- fizjologiczne organizmu (tj. trawienie, odżywcze, redukcje bólu czy zmęczenie);
- psychologiczne (tj. odprężenie, redukcja leku, pobudzające wiarę w siebie);
- społeczne (tj. ułatwienie kontaktów, integracja);
- ekonomiczne (zapewniające równowagę rynkową, stanowiące źródła dochodów państwa jak i sposób uzależnienia gospodarczego);
- polityczne (alkohol może być instrumentem władzy, służyć do walki politycznej, metodą manipulowania społeczeństwem).

Istota i zakres alkoholizmu

Alkoholizm jest chorobą, która zaczyna się i rozwija podstępnie, bez świadomości zainteresowanej osoby. Przejawia się niekontrolowanym pićm napojów alkoholowych, prowadząc do przedwczesnej śmierci⁶.

Alkoholizm definiowany jest jako uzależnienie od alkoholu w stopniu powodującym istotne zaburzenia psychiczne, somatyczne oraz zaburzenia funkcjonowania w życiu rodzinnym i społecznym. Jest chorobą polegającą na kontynuacji spożycia alkoholu przez daną osobą, pomimo że powoduje problemy w jakiegokolwiek dziedzinie życia⁷.

Termin alkoholizm do tej pory nie ma jednoznacznej definicji, która zadowalająca byłaby dla wszystkich. Dlatego też, należy przestać na określeniu tego zjawiska przez Podkomitet Ekspertów

---

⁴ B. T. Woronowicz, *Alkoholizm jest chorobą*, Warszawa 1998, s. 5.

⁵ Tamże, s. 52.

⁶ M. Borowski, E. Kłosowska, *Alkoholizm jako rodzaj...*, s. 55.

⁷ U. Świętochowska, *Patologie cywilizacji współczesnej*, Toruń 2001, s. 153.

do Spraw Alkoholizmu Światowej Organizacji Zdrowia, która definiuje alkoholizm jako „wszelki sposób picia, który wykracza poza miarę tradycyjnego i zwyczajowego spożycia, albo poza ramy spożycia obyczajowego, przyjętego w całej społeczności picia towarzyskiego, bez względu na czynniki etiologiczne, które do takiego zachowania prowadzą i niezależnie od zakresu, jakim te czynniki etiologiczne zależą od dziedziczności oraz nabytych wpływów fizjologicznych i metabolicznych”. Dodano również, że „alkoholikami są osoby nadmiernie pijące, u których zależność od alkoholu osiągnęła stopień, że wykazują bądź wyraźne zaburzenia psychiczne, lub zachowują się w sposób przynoszący szkodę ich zdrowiu psychicznemu i fizycznemu, ich stosunkom z osobami drugimi, ich sytuacji społecznej i ekonomicznej”⁸.

Uwagę należy zwrócić na dwa pojęcia: pijaństwo i alkoholizm. Pijaństwo, to spożywanie napojów alkoholowych w dużych ilościach przy różnych okazjach wraz z towarzyszącym temu zjawisku niewłaściwym zachowaniem. Alkoholizm natomiast rozumiany jest jako jednostka chorobowa. Różnice między pijaństwem a alkoholizmem najtrafniej określa francuskie powiedzenie: „pijak mógłby przestać pić, gdyby chciał, alkoholik chciałby przestać pić gdyby mógł”⁹. Pijaństwo jest złym obyczajem, złym nawykiem natomiast alkoholizm jest chorobą, często śmiertelną. Wyróżnia się pięć typów alkoholizmu¹⁰:

Alkoholizm typu alfa – obejmuje kontrolowane i umiarkowane picie alkoholu, które pomaga w uzyskaniu ulgi, lepszego samopoczucia psychicznego.

Alkoholizm typu beta – nadmierne picie alkoholu powodujące fizyczne szkody w organizmie takie jak nieżyt żołądka, uszkodzenie wątroby lub zapalenie wielonerwowe.

Alkoholizm typu gamma – nadmierne, trwające długi czas nadużywanie alkoholu, co prowadzi to do choroby alkoholowej z towarzyszącymi jej objawami psychicznego i fizycznego uzależ-

⁸ M. Borowski, E. Kłosowska, *Alkoholizm jako rodzaj...*, s. 55.

⁹ B. T. Woronowicz, *Alkoholizm jako...*, s. 40.

¹⁰ M. Borowski, E. Kłosowska, *Alkoholizm jako rodzaj...*, s. 59.

nienia, zaburzeniami zachowania i zmianami osobowości. Charakterystyczną cechą tego alkoholizmu jest utrata kontroli nad rozpoczętym pić, przystosowanie metabolizmu komórkowego do alkoholu, tolerancja alkoholu.

Alkoholizmu typu delta – występuje tu niemożność utrzymania trzeźwości z powodu objawów abstynencyjnych nawet po krótkim czasie nie picia, z jednoczesną początkową kontrolą ilości wypijanego alkoholu. Alkoholizm typu delta występuje, gdy ludzie piją w sposób ciągły niskoprocentowe trunki. Wówczas alkohol utrzymuje się na stałym poziomie w organizmie, nie wywołując wyraźnych objawów zatrucia.

Alkoholizm typu epsilon – polega na okresowym upijaniu się osoby potrafiącej utrzymać abstynencję nawet rok i niedoświadczającej wtedy silnego pragnienia alkoholu. Jednak, gdy zacznie pić, to robi to w sposób bardzo intensywny, aż do momentu wystąpienia silnych objawów psychicznych i fizycznych¹¹.

Wśród osób pijących spotkać można wiele osób, które nie lubią smaku alkoholu, głęboko przeżywają skutki swoich zachowań po alkoholu, wstydzą się i nienawidzą siebie samych, iż pomimo postanowień wciąż powracają do picia. Piją nadal, ponieważ nie potrafią zapanować nad swoją chorobą, a duma nie pozwala im prosić o pomoc. Z pijaństwem jest odwrotnie. Pijak jest w stanie kontrolować swoje kontakty z alkoholem, przerwać picie w dozwolonym czasie bez większych problemów odmówienia. Często jednak kończy się upiciem i wywołaniem awantury¹².

Alkoholizm rozwija się jak każda inna choroba. Można ją zatrzymać lecz nie wyleczyć. Są alkoholicy, którzy nigdy nie piją samotnie, którzy dalecy są od anty społecznych zachowań. Są też tacy, którzy w swoim alkoholizmie nie wychodzą poza koniak albo którzy nie piją żadnych wynalazków. Innym typem alkoholików są ci, którzy nie mają kłopotów w pracy, popijają alkohol tylko w weekendy. Alkoholikami bywają ludzie cenieni społecznie, leka-

---

¹¹ J. Kinney, G. Lepton, *Zrozumieć alkoholizm*, Warszawa 1996, s. 72.

¹² Tamże, s. 40.

rze, nauczyciele, fachowcy, a nawet wysocy urzędnicy państwowi¹³.

Przyczyny uzależnienia alkoholowego

W literaturze zajmującej się zagadnieniem przyczyn powstawania alkoholizmu nie ma dotąd zgodności, które czynniki odgrywają rolę zasadniczą. Niektórzy zaczynają pić, aby pozbyć się objawów zaburzeń psychicznych, np. lęku czy depresji. W wielu przypadkach istotnym elementem uzależnienia są zaburzenia osobowości mające swe podłoże w negatywnych przeżyciach emocjonalnych z okresu wczesnego dzieciństwa, zwłaszcza w przeżyciach związanych z różnymi formami depresji¹⁴.

Aktualnie przyjmuje się, że mamy do czynienia z czynnikami fizycznymi, biologicznymi, społecznymi, psychologicznymi i duchowymi¹⁵.

Przyczyny fizyczne (fizjologiczne) to pewne odchylenia w anatomii, fizjologii, bądź też anomalie w przemianie materii lub w składzie chemicznym tkanek. Sugeruje się teorię czynnika alergicznego jako wywołującego zarówno głód alkoholu jak i uzależnienie się od niego. Podaje się też rolę czynników wewnątrzwydzielniczych jak i zmiany w strukturze mózgu, które są wczesnym następstwem nadmiernego picia. Utrata substancji mózgowej powoduje zmniejszenie kontroli nad spożywaniem alkoholu w przyszłości, w związku z czym nałóg rozwija się łatwo. Nie ulega wątpliwości, że jest to choroba rodzinna. Przekazywanie to bowiem nie podporządkowuje się prawom biologicznym, ale działa na zasadzie przykładu. Rodzic jest dla dziecka pewnym wzorem zachowania się, który zostaje przyswojony i według którego dziecko, gdy dorośnie kształtuje własny sposób postępowania¹⁶.

Biologiczne czynniki genetyczne odgrywają pewną rolę w powstaniu uzależnienia od alkoholu. W latach czterdziestych starano

---

¹³ Tamże, s. 60.

¹⁴ Tamże, s. 60.

¹⁵ B. T. Woronowicz, *Alkoholizm jest choroba...*, s. 15.

¹⁶ Tamże, s. 6.

się wyodrębnić tzw. Alkoholizm rodzinny, który jest rozpoznawany u osób mających krewnych nadużywających alkoholu. W dziedziczeniu biologiczne podłoże ma duży wpływ na rozwinięcie się uzależnienia. Możliwym jest odziedziczenie pewnym predyspozycji do picia w konsekwencji prowadzące do uzależnienia¹⁷.

Przyczyny społeczne są związane z wpływem środowiska rodzinnego na kształtowanie się osobowości lub stymulacją społeczną, na którą eksponowany jest człowiek używający alkoholu¹⁸. Środowisko rodzinne może zwiększyć, jak i poprzez stworzenie korzystnych warunków do prawidłowego rozwoju swoich członków, ograniczać ryzyko uzależnienia. Dlatego też, tak istotną rolę przypisuje się tzw. dziedziczeniu społecznemu, które polega na stosowaniu w życiu dorosłym norm i zwyczajów obowiązujących w domu rodziców. Stwierdzono bowiem, że alkoholicy najczęściej pochodzą z rodzin, w których jedno lub oboje rodziców byli alkoholikami bądź z rodzin całkowicie abstynenckich¹⁹. Najbardziej jednak skutecznym sposobem popierania nadmiernego picia jest siła przykładowa. Działa ona głównie w rodzinie. Jeżeli rodzice piją w sposób umiarkowany, unikając picia nadmiernego, wówczas istnieje duża szansa by ich dziecko stało się alkoholikiem. Działanie przykładowe jako zachęty do picia nie kończy się na wieku dziecięcym, dotyczy również dorosłych²⁰.

Ważną rolę odrywa dostępność napojów alkoholowych, tj. cena, łatwość ich nabycia czy też ograniczenia w ich sprzedaży. Stosunkowo małe podwyżki cen napojów alkoholowych mogą ograniczyć nie tylko ich spożycie, ale powodować jednocześnie spadek liczby wypadków drogowych oraz zgonów spowodowanych marskością wątroby²¹. Zwiększenie dostępności napojów alkoholowych poprzez zwiększenie gęstości punktów sprzedaży o 10% może spowodować wzrost spożycia o 1%. Wpływ na wielkość

---

¹⁷ J. Kinney, G. Lepton, *Zrozumieć alkoholizm...*, s. 15.

¹⁸ M. Borowski, E. Kłosowska, *Alkoholizm jako rodzaj...*, s. 66.

¹⁹ B. T. Woronowicz, *Alkoholizm jest choroba...*, s. 17.

²⁰ A. Kościan, *Wokół uzależnień*, Warszawa 2011, s. 5.

²¹ B. T. Woronowicz, *Alkoholizm jest choroba...*, s. 17.

spożycia ma również dostępność napojów o różnej zawartości alkoholu. Sprzedaż średnio mocnego piwa w sklepach spożywczych w latach 1965–1977 spowodowała zwiększenie spożycia alkoholu o 15%²².

Przyczyny społeczne to mówiąc najprościej zachęta, okazja i przykład. Bardzo ważnym czynnikiem sprzyjającym alkoholizmowi społeczna aprobata picia, powszechność używania napojów wysokowych, a także pobłażliwość opinii publicznej wobec przejawów pijaństwa. Atmosfera zachęty do picia, towarzyskiego przymusu może doprowadzić u niektórych osób do przyzwyczajania się do picia. Obyczaje związane z piciem są u nas tak głęboko zakorzenione, że uchylanie się od wypicia alkoholu wymaga pewnej cywilnej odwagi. Duże znaczenie ma przynależność do określonych grup społecznych czy zawodowych²³. Potencjalne niebezpieczeństwo rozwinięcia się nałogu stwarza praca w zawodzie zmuszającym do stałego kontaktu z alkoholem (np. pracownicy gorzelni, browarów, rozlewni win, barmani, kelnerzy). Często jest również picie u ludzi, którzy wykonują zawody cechujące się brakiem stabilności (np. pracownicy budowlani, sezonowi) monotonią i izolacją (marynarze), wymagające stałego napięcia (kierownicy, lekarze). Nadużywanie alkoholu w sferach literacko artystycznych wynika często ze snobizmu i przekonania, że jest on środkiem pobudzającym inwencję twórczą, a także neutralizującym treść²⁴.

Przyczyny psychologiczne to znaczenie struktury osobowości. Niektórzy ludzie wydają się predystynowani do alkoholizmu, ze względu na uprzednie zaburzenie struktury osobowości. Znajdują oni zadowolenie i uwolnienie się od przykrych napięć psychicznych poprzez picie, ponieważ stany psychiczne towarzyszące nałogowi sprawiają, że problemy życiowe stają się łatwiejsze do zniesienia. Alkohol staje się pewnego rodzaju zapomnieniem. Mechanizmy, które warunkują zachowania człowieka, są ściśle zwią-

---

²² Tamże, s. 18.

²³ A. Kościan, *Wokół uzależnień...*, s. 5.

²⁴ Tamże, s. 5.

zane z jego cechami osobowości. Dotyczy to każdego alkoholika. Nie wszyscy jednak wiedzą, że większość demonstrowanych przez alkoholików zachowań wynika z niedojrzałości emocjonalnej²⁵. Przyczyny psychologiczne dają się sprowadzić do zaburzeń osobowości, cechującej się wysokim poziomem lęku, występowaniem intensywnych konfliktów emocjonalnych, które mogą być pozornie łagodzone alkoholem²⁶.

Chwilowe poczucie siły, jedności, przyjaźni czy wspólnoty zanika z chwilą, kiedy alkohol przestaje działać. Pojawia się coraz większe osamotnienie, od którego ucieczką staje się kolejna porcja alkoholu. W ten sposób następuje utrwalenie się mechanizmu „błędnego koła”²⁷.

Aspekty prawne przeciwdziałania alkoholizmowi

Zgodnie z dyspozycją art. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi wynika, iż organy administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego są obowiązane do podejmowania działań zmierzających do ograniczania spożycia napojów alkoholowych oraz zmiany struktury ich spożywania, inicjowania i wspierania przedsięwzięć mających na celu zmianę obyczajów w zakresie sposobu spożywania tych napojów, działania na rzecz trzeźwości w miejscu pracy, przeciwdziałania powstawaniu i usuwania następstw nadużywania alkoholu, a także wspierania działalności w tym zakresie organizacji społecznych i zakładów pracy.

Ustawa nakłada na wymienione organy obowiązek podejmowania takich czynności, które pozwalają będą na osiągnięcie pewnych stanów, uznanych za pożądane, jak zmniejszenie spożycia napojów alkoholowych, przeciwdziałanie powstaniu i usuwanie następstw nadużywania alkoholu i zmianę struktury ich spożycia.

---

²⁵ B. T. Woronowicz, *Alkoholizm jest choroba...*, s. 18.

²⁶ M. Borowski, E. Kłosowska, *Alkoholizm jako rodzaj...*, s. 66.

²⁷ Tamże, s. 67.

Obowiązkiem organów administracji rządowej oraz jednostek samorządu terytorialnego będzie także, wspieranie w podejmowanych działaniach takich organizacji społecznych, których zadaniem jest krzewienie trzeźwości i abstynencji. Do takich organizacji należą organizacje samopomocowe AA, Al.-Ateen, Al.-Anon²⁸. Popieranie tworzenia i rozwoju takich organizacji społecznych mogą przejawiać się w różnych formach, od pomocy o charakterze doradczo-organizacyjnym, poprzez wspomaganie finansowe, udzielenia dotacji na ich działalność.

Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych jest specjalistyczną agendą rządową łączącą profesjonalną działalność usługową (szkolenia, ekspertyzy, konsultacje, opracowywanie nowych technologii oddziaływań, publikacje itp.) z zadaniami administracyjno-koordynacyjnymi (prace legislacyjne, nadzór nad lecznictwem odwykowym, interwencje, opracowywanie standardów usług, zlecenie i finansowanie zadań, prowadzenie baz danych)²⁹.

Głównym celem działania Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych jest inicjowanie i doskonalenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych w Polsce oraz pomoc i współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i administracją samorządową, ustawowo zob-

---

²⁸ **Al.-Ateen** – grupa przeznaczona dla młodzieży do lat 18 na których życie wpłynął alkoholizm któregoś z rodziców lub innej, bliskiej osoby. Wspólnota powstała w USA w 1957 r. Założycielem jej był mieszkający w Pasadenie chłopiec imieniem Bob, którego ojciec był uczestnikiem Wspólnoty AA.

Al.-Anon – Samopomocowe Grupy Rodzinne Al-Anon przeznaczone są dla tych wszystkich, którzy czują emocjonalny związek z osobami uzależnionymi od alkoholu (żony, mężowie, rodzice, konkubiny, przyjaciele itp.) oraz cierpią w związku z ich piciem. Program Al-Anon jest adaptacją programu Anonimowych Alkoholików i wykorzystuje również Dwanaście Kroków i Dwanaście Tradycji.

²⁹ R. Sawuła, *Wychowanie w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, Rzeszów 2003, s. 71.

wiązaną do realizowania programów profilaktycznych i naprawczych w społecznościach lokalnych³⁰.

Agencja służy pomocą, wiedzą i doświadczeniem ludziom, instytucjom i organizacjom pozarządowym zajmującym się problematyką alkoholową.

Picie alkoholu przez dzieci i młodzież

Napoje alkoholowe są najbardziej powszechną substancją psychoaktywną zarówno wśród młodzieży szkolnej, jak i dorosłej części społeczeństwa. Informacji na temat rozpowszechnienia zjawiska picia alkoholu przez młodzież dostarczają m.in. prowadzone cyklicznie co 4 lata ogólnopolskie badania ESPAD dotyczące używania alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną³¹. Badanie przeprowadzono w województwie podkarpackim na reprezentatywnej próbie 948 uczniów III klas gimnazjalnych oraz 1 199 uczniów II klas ponadgimnazjalnych, za pomocą ankiety audytornej. Wyniki wskazują, że alkoholu próbowało już 73,4% chłopców i 63,6% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum oraz ponad 90% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (91,6% chłopców i 90,9% dziewcząt). Porównując dane z wynikami poprzedniej edycji badania, można zauważyć nieznaczny spadek liczby osób mających już za sobą inicjację alkoholową w młodziej kategorii wiekowej (76% chłopców i 66% dziewcząt w 2007 roku) oraz wzrost w przypadku starszej młodzieży (89% chłopców i 88% dziewcząt w 2007 roku)³².

Na tle Polski, podkarpacka młodzież wypadła znacznie korzystniej. Wśród uczniów III klas gimnazjalnych w województwie inicjację alkoholową miało za sobą 68,7% uczniów, natomiast w skali kraju 87,3%. W starszej grupie młodzieży różnice te są już mniej widoczne – 91,2% uczniów klas II ponadgimnazjalnych na

---

³⁰ <http://www.parpa.pl/index.php/parpa-kontakt-informacje/cele-i-zadania> (dostępne dnia 28.04.2015 r.).

³¹ B. T. Woronowicz, *Alkoholizm jest choroba...*, s. 59.

³² Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2015 r., s. 39.

Podkarpaciu w porównaniu do 95,2% w Polsce. Najpopularniejszym napojem alkoholowym wśród młodzieży było piwo zaraz po nim najpopularniejszym napojem była wódka³³.

Picie częściej niż raz w tygodniu zadeklarowało około 15% młodzieży gimnazjalnej biorącej udział w badaniu i aż 42,8% młodzieży starszej. Niepokojący jest fakt, iż prawie 9% młodzieży ponadgimnazjalnej piło niemal codziennie³⁴.

Upijanie się jest jednym z najbardziej ryzykownych zachowań, jakie podejmują młodzi ludzie. Wielu z nich właśnie na skutek alkoholowego upojenia ma poważne problemy zdrowotne, ulega wypadkom, narusza prawo, traci szansę na dalszą edukację. Konsekwencją upijania się nastolatków są również poważne problemy emocjonalne oraz konflikty i zaburzone relacje z rodzicami i rówieśnikami. Bezpośrednim następstwem upicia się są również niechciane kontakty seksualne oraz eksperymenty z narkotykami. W tym kontekście warto podkreślić, iż kontrola zachowań związanych z piciem alkoholu powinna stanowić jeden z kluczowych elementów działań profilaktycznych adresowanych do młodzieży³⁵.

Badania oraz wnioski z wynikami końcowymi przeprowadzonych badań

Dla celów pracy narzędziem badawczym były badania ankietowe, które zostały przeprowadzone w maju 2015 roku w Rzeszowie. Posłużono się również rozmową i wywiadem, które były pomocne w zebraniu informacji dla pełnej charakterystyki badanego środowiska oraz ułatwiły opracowanie ankiety.

W badaniach uczestniczyło 62 (sześćdziesięciu dwóch) pacjentów Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień w Rzeszowie oraz 6 pracowników tegoż ośrodka, zajmujących się na co dzień osobami uzależnionymi od alkoholu, realizując swoje obowiązki

---

³³ M. Borowski, E. Kłosowska, *Alkoholizm jako rodzaj...*, s. 34.

³⁴ Tamże, s. 40.

³⁵ Tamże, s. 40.

oraz wykonując szereg czynności w celu ułatwienia im w przebywaniu w abstynencji.

Badania prowadzone były za zgodą Dyrektora ośrodka po uprzednim zapoznaniu się z celami badań i stosownym narzędziem badawczym. Podczas spotkań z dyrektorem ośrodka złożono stosowne oświadczenie mówiące o tym, iż badania będą anonimowe. Dla celów pracy utworzony został kwestionariusz ankiety dla dwóch grup respondentów: dla pracowników Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień i dla osób uzależnionych od alkoholu.

Badania dotyczyły społeczności miasta Rzeszowa i jego okolic – 36 osób – kobiet i mężczyźni w wieku od 19 do 65 roku życia. Najwięcej badanych mieściło się w przedziale 30–40 lat, a najmniej w przedziale 18–30 lat o różnym poziomie wykształcenia. Wykształcenie badanych kształtowało się od podstawowego po wyższe magisterskie. Ponad połowa ankietowanych (51%) jest mieszkańcami Rzeszowa, pozostali respondenci (49%) to mieszkańcy okolicznych wsi.

Przeprowadzone badania udowadniają o świadomości badanych, iż alkohol prowadzi do uzależnień i niszczy ich życie, mimo to nie potrafią bez niego normalnie funkcjonować i radzić sobie z kłopotami. Niechętnie przyjmują pomoc, skoro nie widza problemu. Niekiedy nie chcą go widzieć, tłumacząc sobie, że mają kontrolę nad alkoholem, a picie jest tylko chwilową odskocznią. Szczególnie ważne znaczenie ma wówczas środowisko rodzinne, które może ograniczyć lub zwiększyć, poprzez stworzenie korzystnych warunków do prawidłowego rozwoju swoich członków, ryzyko uzależnienia. Stąd tak istotną rolę przypisuje się, tzw. dziedziczeniu społecznemu, które polega na stosowaniu w życiu społecznym norm i zwyczajów obowiązujących w domu rodziców. Jednocześnie stwierdzono, że alkoholicy najczęściej pochodzą z rodzin, w których jedno lub oboje rodzice byli alkoholikami, bądź z rodzin całkowicie abstynenckich. Można ten fakt interpretować w ten sposób, że żadna z tych rodzin nie miała właściwego modelu picia. Sądząc po odpowiedziach ankietowanych, stwier-

dzić można, iż napoje alkoholowe mają tak duży wpływ na organizm człowieka, że do częstego spożywania ich, nie są potrzebne problemy zawodowe czy też rodzinne. Człowiek uzależniony nie kiedy sam wymyśla sobie problem bądź pretekst który pozwoli mu na odprężenie przy alkoholu.

Wydaje się, że ograniczenie występowania alkoholizmu w Polsce można osiągnąć poprzez działania o charakterze profilaktycznym. Należą do nich niewątpliwie zakrojone na szeroką skalę kampanie społeczne uświadamiające szkodliwość nałogu. Niezbędnym jest również propagowanie, szczególnie wśród młodego pokolenia, „kultury niepicia”. Oczywiście wymaga to wielu zabiegów edukacyjnych, które, wierzymy, że przyniosą pozytywne skutki.